

Katolska kyrkan positiv till xenotransplantationer

Den katolska kyrkan ställer sig bakom organtransplantationer, även från djur till människa. Kyrkan accepterar dessutom begreppet hjärndöd. Det förklarade påven Johannes Paulus II, då Transplantation Society höll världskongress i Rom. Det var första gången den katolska kyrkans överhuvud deltog i en vetenskaplig kongress.

När 5000 läkare och forskare från hela världen som arbetar inom transplantationsområdet kom till Rom i augusti, fanns där en inbjuden gäst som tidigare aldrig skådats vid en vetenskaplig kongress: påven. Johannes Paulus II valde förvisso bort kongressalens podium då han redogjorde för encyklikan (den skrivelse som anger hela den katolska kyrkans ståndpunkt). Istället hade man byggt en tribun åt honom på den öppna platsen framför kongressbyggnaden, och placerat ut stolar till åhörarna.

Organtransplantationer, även från djur till människa, accepteras nu helt av katolska kyrkan, enligt encyklikan. Förutsättningen är dock att ingreppen »inte försvagar mottagarens psykiska eller genetiska integritet». Det måste också finnas vetenskapliga bevis för att

transplantationen har ett medicinskt värde för mottagaren.

I analogi med ståndpunkten rörande organtransplantationer ställer sig påven även positiv till begreppet hjärndöd. Den enskildes beslut att bli organdonator är ett viktigt uttryck för broderlig kärlek, sade påven.

Kritisk till kloning av celler

Bristen på humana donationsorgan har inneburit att forskare försöker hitta andra utvägar. Den inriktning som syftar till att få fram konstgjorda organ, proteser i olika former, är något som den katolska kyrkan sympatiserar med. Däremot ställer sig påven mycket kritisk till försök med kloning av humana celler för att därigenom skapa nya transplantationsorgan. Även användningen av fosterceller inom forskningen, inte minst då den innebär att humana embryon manipuleras och förstörs, är moraliskt oacceptabelt. Den ståndpunkten ska ses mot bakgrund av katolska kyrkans negativa syn på abort.

I stället uppmanar påven i encyklikan forskarna att rikta in sina ansträngningar på möjligheterna att använda stamceller från vuxna individer.

Professor Carl-Gustav Groth, professor i transplantationskirurgi vid Karolinska institutet, utsågs vid kongressen till president för World Transplantation Society för de närmaste två åren.

Han menar att påvens tal spelar en stor roll för transplantationsverksamheten i de katolska länderna.

– Inte bara läkare och forskare, utan också myndigheter och folkopinionen påverkas av kyrkans ståndpunkter, säger Carl-Gustav Groth.

– Men mycket har skett även i dessa länder, vilket bland annat Spanien är ett exempel på. Där har man idag de högsta organdonationssiffrorna av alla europeiska länder. Det byggdes sent upp en donationsverksamhet, men organisatoriskt blev den snabbt mycket effektiv och har sedan starten fungerat bra.

Traditionellt finns ett motsatsförhållande mellan den katolska kyrkan och naturvetenskaperna, men den motsättningen är svårt att finna exempel på i påvens encyklika.

Den avslutas med några rader där påven framhåller betydelsen av filosofers och teologers bidrag i form av »kompetenta och aktsamma reflektioner rörande etiska problem associerade med transplantationsterapi».

– Inom transplantationsverksamheten har etiska frågor stor betydelse. I Sverige har vi ett nätverk med fem grupper som sysslar med forskning kring xenotransplantation, och en av dessa grupper är inriktad enbart på etiska frågeställningar, säger Carl-Gustav Groth.

Peter Örn

satsa på att hitta våra egna viktiga sjukdomsgener för att på sikt slippa betala företag i USA som tar patent på dessa. I det avseendet tror jag att samarbetsprojekt som konsortiet Swegene blir väldigt viktigt.

Rättspraxis saknas

Med tanke på omfattningen av sökta genpatent redan idag, kommer det på sikt att bli oerhört svårt för enskilda forskargrupper att vara uppdaterad rörande vilka gener som är skyddade.

Karin Elisabeth Rosén, avdelningen för medicinsk rätt vid Lunds universitet, rekommenderade vid konferensen Genetik och Ekonomi svenska forskare att själva gå in på hemsidorna för dels Europeiska patentverket i München, dels det svenska patentverket, och där ta del av vilka ansökningar som har lämnats in och därmed skyddats.

– Men det finns ingen rättspraxis

när det gäller patent på gener, och det är dessa framtida rättspraxis som kommer att bli viktiga, säger Karin Elisabeth Rosén.

– Det skulle även behövas en ordentlig diskussion rörande de låga krav på kriterier för uppfinning och användning som amerikanska myndigheter nu har.

Ett genetiskt kretslopp

Men vill vi – allmänheten – egentligen ge privata företag rätt att ta patent på gener? Då EU skulle rösta om förslaget i Strassbourg så protesterade flera handikapporganisationer mot detta.

Docent Susanne Lundin på institutionen för etnologi vid Lunds universitet, har intervjuat patienter som insjuknat i Parkinsons sjukdom, aids och andra svåra sjukdomar.

Det som tydligt förenat dessa människor är, menar Susanne Lundin, känslan av utanförskap. Och granskar man sam-

hällets värdemönster så är människan »sina gener», och HUGO-projektet har i stor omfattning bidragit till att den inställningen förstärks. HUGO-projektet kartlägger det gemensamma genetiska arvet, dvs motsatsen till mångfald. Vad innebär då möjligheten att patentera gener, att vi egentligen är någon sorts genfabriker, för vår människosyn?

– Till viss del ser vi redan våra kroppar som en helhet ihopsatt av olika delar, delar som kan bytas ut. Då accepterar vi även delar från andra arter, och på det sättet upplever vi en integrering i ett genetiskt kretslopp, säger Susanne Lundin.

– Även om vi på ett principiellt plan ser patentering av gener som något negativt, så kan de möjligheter det ger ändå upplevas som positiv på det personliga planet: vi får en chans att välja bort sjukdom och utanförskap.

Peter Örn